

ACTIVITATEA DE CONSERVARE-RESTAURARE A PATRIMONIULUI MUZEULUI "ASTRA" ÎN PERIOADA 1905-2005 (REALIZAREA PERFORMANTELOR COMPATIBILE CU STANDARDELE EUROPENE)

drd. Valeriu OLARU

I. Importanța activității de conservare-restaurare în edificarea C.N.M."Astra"

Constituirea și valorificarea colecțiilor de bunuri culturale este condiționată de organizarea și funcționarea unui sistem de activități cu caracter științific și tehnic, care au drept scop prezervarea bunurilor culturale pe durată nedeterminată în timp. Pentru aceasta, de-a lungul vremii s-a dezvoltat o știință cu caracter interdisciplinar care se bazează pe colaborarea mai multor discipline (fizica, chimia, biologia, ingineria, arhitectura, artele plastice, istoria, etnologia, sociologia, etc.) care elaborează și aplică proiecte în domeniul conservării și restaurării moștenirii culturale a umanității. Acum, la începutul sec. XXI, nu se mai poate concepe un muzeu modern, o colecție importantă de bunuri culturale sau o rezervație valoroasă de monumente istorice, fără o intensă activitate destinată conservării patrimoniului pe care îl administrează și valorifică.

Din punct de vedere istoric, încă din primii ani de la organizarea Muzeului Asociațiunii "Astra" (1905-1909) s-a conturat, din ce în ce mai mult, nevoia "întreținerii" exponatelor, a păstrării obiectelor într-o stare cât mai bună de conservare.

Însuși Regulamentul expozițiilor, conceput în 12 puncte de către Comitetul Central al "Astrei", relevă o preocupare deosebită a organizatorilor pentru criterii cu caracter preventiv legate de conservarea obiectelor în timpul transportului, eliminarea pericolului incendiilor și regimul de vizitare.

Deși la înființarea muzeului, în anul 1905, când inventarul de obiecte ajunsese la 3000, nu se prevăzuseră fonduri speciale pentru achiziții, conservarea exponatelor "aranjarea" sistematică a acestora într-un sistem expozițional, precum și asigurarea cu personal de specialitate, în următorii ani necesitatea acestor activități și specializări devine stringentă. Meritul de a fi primul custode care trece la organizarea și catalogarea sistematică și mai apoi, la conservarea activă a patrimoniului muzeal al "Astrei" îi revine lui Octavian C. Tăslăoanu, începând cu anul 1908. În acest scop, el se documentează la câteva mari muzee ale vremii din București, Budapesta, Frankfurt, Nürnberg și München, realizând primul tratament al țesăturilor din colecția textile, în anul 1909, cu sulfură de carbon¹. Ca principală normă de conservare în epocă, Octavia Tăslăuanu adoptă principiul aranjării colecției pe genuri de materii prime și așezarea lor în piese de mobilier confecționate special și răspunzând unor norme elementare de conservare, distribuite în 3 sectoare distincte: lemn și ocupații țărănești, porturi și obiceiuri și industria casnică².

Bogăția colecțiilor de obiecte textile din Muzeul Asociațiunii
Rich collection of textiles- Museum "Asociațiunii "

Odată cu unirea Transilvaniei cu România, în 1918 “Muzeul Asociațiunii” își îmbogățește patrimoniul datorită subvenționării achiziției de obiecte de către statul Român³ și prin donații, cu peste 30.000 de piese.

În anul 1921, structura colecției număra peste 52.000 de obiecte evidențiate în 8 colecții: 15214 obiecte etnografice, 3808 obiecte arheologice, 860 obiecte industriale, 845 obiecte bisericesti, 430 obiecte artistice, 380 obiecte de patrimoniu economic, 1200 obiecte școlare și 29.304 obiecte de știință naturală.

Simpla analiză istorică a datelor și evenimentelor culturale sibiene din anii 1921-1922 ne relevă importanța activității de conservare și restaurare în cele mai importante muzee ale acelei vremi. Muzeul Brukenthal își conserva și restaura colecțiile cu specialiști aduși de la Viena.

Patrimoniul
expus în mobilierul expozițional
special realizat
Heritage exhibited in special
made furniture

Anul 1928 aduce o nouă confirmare a valorii “Muzeului Asociațiunii”, odată cu publicarea “Raportului” întocmit de Coriolan Petreanu privind starea muzeelor, în primi 10 ani de stăpânire românească. În acest Raport, “Muzeul Asociațiunii” este numit “Muzeul Național al Transilvaniei”⁴.

Numărul mare al bunurilor culturale aflate în gestiunea muzeului, varietatea acestora, dar și lipsa spațiilor destinate depozitării, impun organizarea colecțiilor într-o formă extrem de modernă din punct de vedere tematic, dar și tipodimensional: depozitul vizitabil, organizat pe colecții tematice sau structura materială a exponatelor, etc. soluție încă modernă la începutul sec. XXI, (cu atât mai mult cu cât ea se practică la organizarea unor muzee din Europa).

Prezentarea exponatelor în sistem „depozit expoziție”
Artifacts displayed in the so called system
of “exhibition storage “

Documentele fotografice ale vremii ne ilustrează cât de sistematice și de bine organizate au fost “depozitele-expoziții” ale Muzeului Asociațiunii.

Din păcate, anii care au urmat și cel de al doilea război mondial s-au concretizat într-o administrare precară a colecțiilor, care a grevat asupra patrimoniul strâns și organizat cu atâta trudă și osteneală.

Anul 1950 reprezintă un "punct terminus" al istoriei muzeului în sediul său din Palatul "Astrei", iar mutarea precipitată și dezordonată a patrimoniului în Muzeul Brukenthal, a adus importante prejudicii integrității colecțiilor.

Timp de mai mulți ani, odată cu reorganizarea Muzeului Brukenthal, datele referitoare la conservarea și restaurarea colecțiilor "Astrei" sunt incerte și fragmentare⁵.

Anul 1958 prilejuiește eminetului sociolog convertit la etnografie și artă populară, Cornel Irimie, o nouă valorificare expozițională a moștenirii "Astrei" prin organizarea "Expoziției de artă populară" în saloanele Muzeului Brukenthal, expoziție care va funcționa până în anul 1990.

Pentru colecțiile Muzeului ASTREI și idealurile Asociațiunii, această nouă valorificare a patrimoniului, precum și aprobarea înființării la Sibiu (cu acordul Academiei Române, în 1962) a Muzeului Tehnicii Populare, concretizând în acest fel proiectul imaginat de reputatul etnolog Romulus Vuia (refugiat la Sibiu după Diktatul de la Viena), reprezintă renașterea din propria cenușă. Concretizarea acestui deziderat prin crearea unui mare muzeu în aer liber, pe o suprafață de peste 96 ha în pădurea Dumbrava îi revine, începând cu anul 1963, profesorului Cornel Irimie, sprijinit de un colectiv valoros de cercetători și muzeografi.

II. Dezvoltarea activității de conservare-restaurare în raport cu necesitatea instituției

După aprobarea tematicii muzeului în aer liber, de către Academia Română, începând cu anul 1963 se declanșează transferul, reconstrucția și restaurarea, pe o suprafață de cca 96 de ha, în pădurea Dumbrava Sibiului, a unui număr impresionant de monumente etnografice din întreaga Românie. Acest proiect a impus, încă de la început, cunoașterea și aplicarea riguroasă a unor norme de reconstrucție a monumentelor istorice și totodată importante cunoștințe de conservare și restaurare a construcțiilor din lemn.

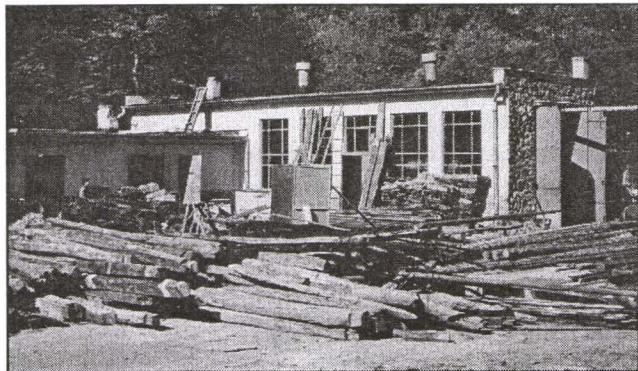
Lucrările de demontare, transfer și reconstrucție, pe noul amplasament în muzeu, s-au executat după o metodologie riguros elaborată, de către o echipă entuziastă de valoroși muzeografi și arhitecți și aplicată strict

Primele lucrări de conservare a materialului lemnos din monumentele transferate în Muzeul în aer liber
The first conservation works upon the wood buildings transferred into the open air museum

tehnic, de o echipă de meșteri constructori, în urma unor ample dezbateri de specialitate organizate la scară națională, chiar pe locul unde se găsește astăzi muzeul. Stau mărturie pentru ilustrarea competenței muncii lor arhiva documentară a monumentelor din Muzeul în aer liber, precum și studiile de specialitate publicate în tipăriturile vremii⁶ astfel încât, la Sibiu se creează, în cadrul Muzeului Tehnicii Populare, "cea mai puternică bază muzeotehnică din România⁷".

Realizarea, în această perioadă, a bazei tehnico-administrative, a laboratoarelor de tratare a lemnului prin îmbăiere, precum și a atelierelor de restaurare lemn, textile și investigații chimice constituie nucleul esențial al dezvoltării unei concepții științifice privind conservarea și restaurarea patrimoniului. Pe acest nucleu s-a dezvoltat Centrul Metodologic pentru pregătirea restauratorilor din Muzeele în aer liber din România.

Clădirea stației de tratare chimică a materialului lemnos
rezultat în procesul de transfer a monumentelor
în Muzeul în aer liber

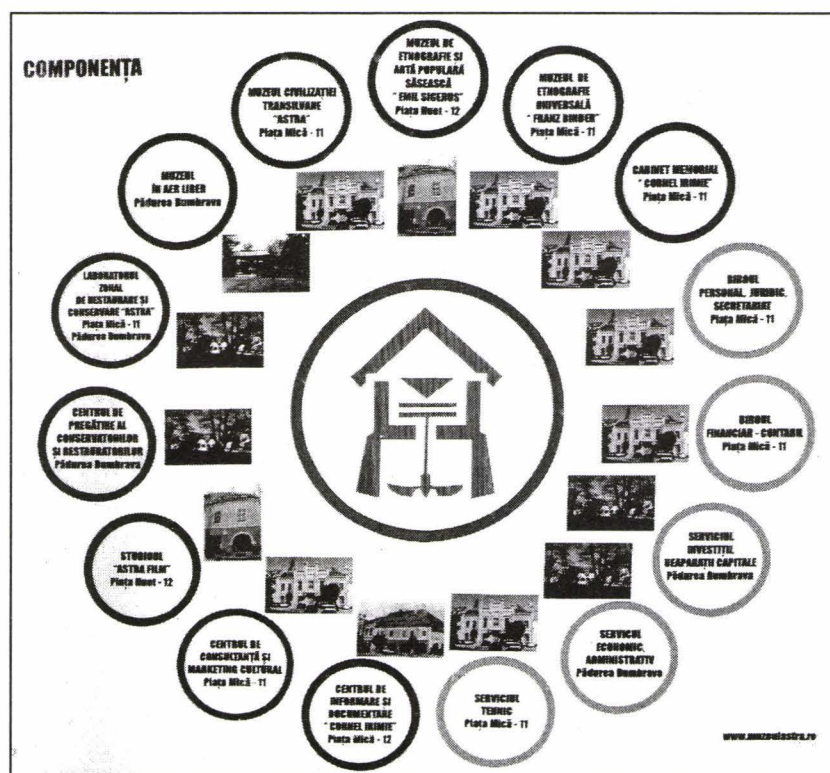
The chemical treatment lab for the wood buildings
transferred into the open museum

Anul 1976, odată cu înființarea pe plan național, a laboratoarelor zonale de conservare-restaurare, reprezintă confirmarea existenței, în România, a unui corp de specialiști instruiți în activitatea de conservare-restaurare a patrimoniului. În acest an s-a înființat și la Sibiu Laboratorul Zonal de conservare-restaurare și s-a încadrat cu personalul necesar. În Dumbravă lucrările s-au canalizat, în special, pentru conservarea și restaurarea monumentelor și obiectelor din lemn, fapt pentru care acest laborator s-a specializat preponderent pentru acest suport.

Anii '80 aduc ridicarea prestigiului laboratorului condus de biologul Corneliu

Bucșa prin dezvoltarea bazei materiale și prin lucrări de modernizare a stației de tratament pentru lemnul din construcții și a atelierelor de conservare și restaurare a obiectelor din lemn. În această perioadă, s-a realizat un valoros studiu științific privind relevarea factorilor biotici și abiotici de degradare, care afectează patrimoniul muzeului în aer liber. Studiul cuprinde o analiză, pe o perioadă de cca. 10 ani a factorilor de degradare în condițiile specifice arealului geografic al zonei de amplasare a muzeului în aer liber și stă la baza realizării metodologiei de conservare a monumentelor.

În anul 1990 prof. dr. Corneliu Bucur împlinește dezideratul "ASTREI" prin concentrarea, într-o singură instituție a tuturor colecțiilor de etnografie aparținând Muzeului Asociațiunii și Muzeului Tehnicii Populare deschizând calea realizării celui mai mare complex etnomuzeal din România, C.N.M. "ASTRA" Sibiu. În anii care au urmat prin dezvoltarea colecțiilor muzeale și organizarea sistematică a patrimoniului, în vederea valorificării superioare a acestuia s-au înființat: Muzeul Civilizației Transilvane "ASTRA", Muzeul de Etnografie Universală "Franz Binder" și Muzeul de Etnografie Săsească "Emil Sigerus", completate de 4 compartimente paramuzeale, toate circumscrise complexului.

Structura funcțională cuprinzând compartimentele C.N.M. „ASTRA”
Organization chart of the National Complex “ASTRA” Museum

În perioada 1990-1995 a fost necesară reorganizarea activității de conservare și restaurare ca urmare a creșterii patrimoniului și s-au înființat laboratoarele de pictură tempera, lemn policrom, lemn cu exces de umiditate, ceramică, metal, textile și piele. Ca atare a crescut și corpul specialiștilor conservatori și restauratori care au fost specializați în țară și străinătate.

III. Centrul de pregătire a conservatorilor și restauratorilor

Necesitatea pregătirii continue a personalului din domeniul conservării și restaurării devine, încă din anul 1997, un deziderat al conducerii Muzeului și Laboratorului zonal, impus de însăși evoluția domeniului pe plan mondial. În acest context anul 1997 consemnează o deschidere importantă pentru recuperarea decalajului științific, tehnic și practic al activității de conservare-restaurare din România față de țările din vestul și centrul Europei. Acest deziderat se realizează prin organizarea la Sibiu, în cadrul Laboratorului, a primelor cursuri internaționale de conservare și restaurare susținute de personalități, profesori și restauratori din cele mai importante centre de specialitate din Europa. Asociații profesionale, laboratoare, universități, instituții specializate, sau simpli restauratori din vestul Europei sprijină, de mulți ani, pe baza unor parteneriate sau schimburi culturale comune cu Muzeul "ASTRA" din Sibiu, activitatea de pregătire a restauratorilor din România. Până în prezent au fost susținute 28 cursuri, cu participare a peste 400 de restauratori și conservatori români, având nivele diferite de pregătire.

Cursul și laboratorul de restaurare realizate în colaborare cu Asociația restauratorilor (A.D.R. din Germania)
Restoration training and workshop in collaboration with the Restorers' Association (A.D.R. Germany)

Ca o recunoaștere a acestei importante activități Ministerul Culturii și Cultelor a conferit în anul 2000 Laboratorului din Sibiu onoratul titlu de "Centru de pregătire a conservatorilor și restauratorilor".

IV. Departamentul de conservare-restaurare din C.N.M."Astra"

Anul 2003 marchează desăvârșirea actualei structuri funcționale a compartimentului prin organizarea sa sub forma Departamentului de conservare-restaurare compus din 4 servicii specializate și două laboratoare de investigații științifice (chimice și biologice).

Numărul personalului de specialitate ajunge la 40 persoane, conservatori și restauratori, dintre care 11 cu studii superioare, 3 cu studii tehnice, 26 cu studii medii, organizați în următoarea structură funcțională:

1. Serviciul de reconstrucții-restaurare monumente istorice și etnografice
2. serviciul de conservare a monumentelor și obiectelor
3. serviciul de restaurare a patrimoniului mobil, cu atelierele de restaurare, pictură tempera, lemn policrom, lemn etnografic, lemn cu exces de umiditate, textile, piele-blănă, ceramică – sticlă și metal.
4. Centrul de pregătire a conservatorilor și restauratorilor
5. Compartimentul de investigații științifice

Departamentul este încadrat cu restauratori și conservatori atestați în calitate de experți, restauratori atestați (cu studii superioare și medii), cu stagii de specializare în țară și străinătate sau absolvenți ai Universității Lucian Blaga Sibiu, Facultatea de Istorie și Patrimoniu, specialitatea – restaurare.

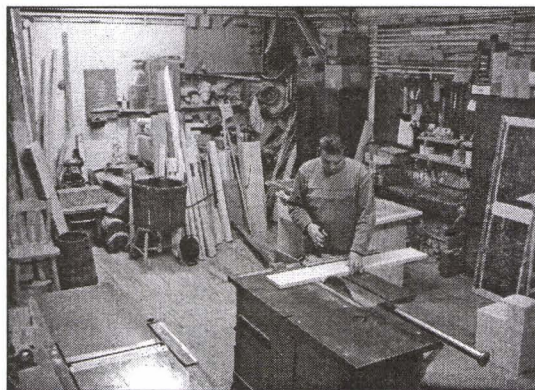
Ritmul rapid de dezvoltare a instituției a impus o dezvoltare sistematică, organică, a Departamentului. În ultimii 15 ani, peste 70 de construcții autentice au fost transferate și

reconstruite în Muzeul în aer liber, zeci de mii de obiecte au fost achiziționate și conservate în depozite, mii de obiecte au fost restaurate.

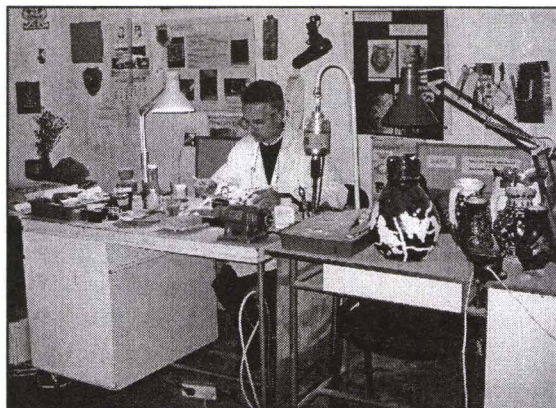
Pentru susținerea acestui ritm întreaga bază materială a Departamentului a fost dezvoltată prin alocarea de fonduri de investiții, ajungându-se în prezent la o suprafață utilă construită de peste 1500 mp. Au fost construite sau amenajate 3 noi depozite muzeale cu o suprafață totală de peste 1000 m², cele existente au fost reorganizate și toate laboratoarele au beneficiat de programe de modernizare, conform standardelor și fluxului operațional și tehnic. Pentru activitatea de conservare și restaurare personalul a beneficiat de aparatură și instrumente moderne, de materiale și substanțe de calitate, în conformitate cu cerințele conservării și restaurării științifice, și în acord cu normele europene de protecție a mediului și a personalului.

Sediul Laboratoarelor de Conservare Restaurare din MAL
Conservation-Restoration Labs in the open air museum

Atelierul de restaurare lemn
Wood restoring workshop

Atelierul de restaurare ceramica
Ceramics restoring workshop

Sediul Laboratoarelor de restaurare
din Piața Mică nr. 11 (etaj)
Conservation-Restoration Labs- Pta. Mica nr. 11.

V. Cercetarea științifică, manifestările de specialitate, realizări prestigioase și colaborările naționale și internaționale

Un capitol important al activității Departamentului de conservare-restaurare la constituit cercetarea științifică în domeniul conservării și restaurării, colaborarea cu instituții de specialitate din țară și străinătate, elaborarea de noi metode, tehnici și materiale pentru protecția patrimoniului muzeal. În această sferă se înscriu atât cercetările inițiate de unele laboratoare de specialitate (studiul, conservarea și restaurarea icoanelor pe sticlă) promovat de laboratorul de restaurare pictură tempera sau "Programul de realizare a unor noi substanțe și materiale pentru conservarea monumentelor istorice și a obiectelor din lemn", finanțat prin programul AMTRANS, inițiat de

Institutul Național al Lemnului București în colaborare cu Departamentul de conservare restaurare “ASTRA” și Facultatea de Istorie și Patrimoniu Sibiu, component al Planului Național de Cercetare-Dezvoltare a României în perioada 2003-2005, precum și alte programe de cercetare cu privire la monitorizarea agenților biologici de degradare care afectează patrimoniul Muzeului în aer liber, sau cercetarea condițiilor de microclimat din depozite și expoziții, etc. Un domeniu deosebit al cercetărilor noastre, care se realizează în colaborare cu specialiști din străinătate, îl constituie investigarea, studiul și proiectul în vederea restaurării colecției egiptene aparținând Muzeului de etnografie universală Franz Binder, precum și a colecțiilor orientale ale aceluiași muzeu.

Conservarea și restaurarea icoanelor pe sticlă
Conservation and restoration of glass icons

Posterul programului de cercetare pentru realizarea substanțelor și materialelor de conservarea a monumentelor și obiectelor din lemn (programul a fost prezentat la Salonul Național de Cercetare al României în anul 2005)

Poster- the research program for new methods and substances used in conservation of wood buildings and artifacts (the program was presented at the National Research Showroom- Romania, 2005)

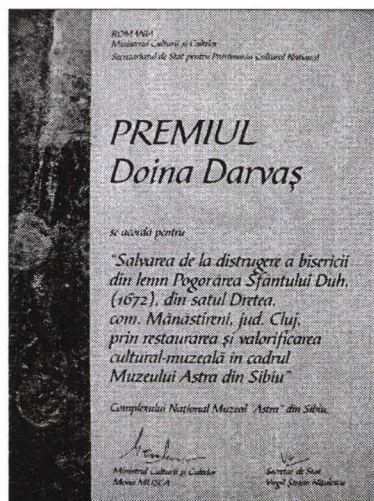
Program internațional de colaborare în vederea restaurării colecției de obiecte egiptene

International collaboration program for restoring the collection of Egyptian artifacts

Participarea cu lucrări, la toate manifestările științifice naționale de conservare-restaurare și la toate saloanele de restaurare organizate în țară, demonstrează nivelul profesional ridicat al

corpului nostru de specialiști și interesul lor pentru specialitatea pe care o practică. De asemenea este de remarcat nivelul participării cu lucrări științifice a restauratorilor noștri la manifestările internaționale în Ungaria, Germania, Italia, Franța și Anglia.

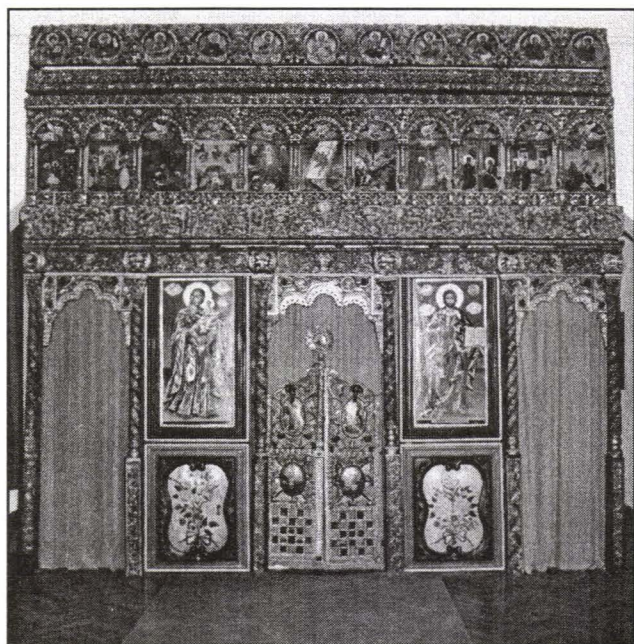
Realizări de prestigiu în domeniul restaurării și conservării Patrimoniului Cultural Național și chiar internațional, au jalonat în ultimii ani activitatea laboratoarelor „ASTRA”. Succesele în activitatea de conservare-restaurare derulate de C.N.M. „ASTRA” au fost răsplătite prin acordarea de către Ministerul Culturii și Cultelor cu 3 premii naționale (2 premii pentru restaurarea și conservarea patrimoniului precum și 1 premiu național pentru restaurarea Complexului Mulinologic de la Rudăria, jud. Caraș Severin). Printre lucrările de anvergură și dificultate ridicată, derulate pe bază de contracte, cu instituții sau persoane fizice, se disting următoarele: restaurarea Iconostasului de la Curtea de Argeș (aparținând mănăstirii Curtea de Argeș), restaurarea Iconostasului de la Tiur (aparținând Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia); restaurarea colecției de obiecte din piele (aparținând Muzeului de Etnografie din Brașov), restaurarea Steagului de breaslă aparținând Asociației Kolping din Germania, restaurarea unor monumente aparținând Muzeului Satului din București; conservarea unor monumente aparținând Mănăstirii Sâmbăta, Făgăraș, etc., colecții de obiecte aparținând Muzeului Bruzkenenthal, Sibiu.

Premii naționale pentru restaurare obținute de C.N.M. „ASTRA”
National awards for restoration granted to the National Complex “ASTRA” Museum

CONSERVARE RESTAURARE						
AN	SESIUNI ȘI SALOANE NAȚIONALE			SESIUNI ȘI SALOANE INTERNAȚIONALE		
		Lucrări teoretice	Poster Piese expuse		Lucrări teoretice	Poster Piese expuse
1991	București	1				
1993	Sibiu	2	1			
1994	Cluj Napoca		1	Dedmald - Germania	1	
1995	Suceava	1	1			
	Craiova		3			
1996	Satu Mare	1				
	Sibiu	1				
1997	Suceava	1				
	Satu Mare	1				
	Zalău	1				
1998	Oradea	1	4	Tatabanya - Ungaria	2	4
	Târgu Mureș	1	1			
	Craiova					
1999	Zalău	1		Budapesta - Ungaria	1	3
	Ploiești	4	4			
2000	Iasi	1				
	Sibiu		1	Budapesta - Ungaria	1	
2001	Durău	1				
	Târgu Mureș	2		Niedicz - Polonia	1	
	București		1			
2002	Bușteni	2	5	Budapesta - Ungaria		2
2003	Bușteni	1	4	Tușnad - România	1	
2004	Bușteni	3				
	Târgu - Mureș	3				
	Vălenii de Munte	3				
2005	Sibiu		5	Budapesta - Ungaria	2	3
Total		30	31		9	12

Departamentul de conservare-restaurare, în colaborare cu GTZ (Proiect de Reabilitare Istorică a oraşului Sibiu) şi-a adus o importantă contribuţie la realizarea restaurării monumentelor istorice din municipiul Sibiu, prin realizarea programului de pregătire a meşterilor restauratori (pietrari, dulgheri, zidari, fierari, etc.) precum şi prin colaborări directe cu această instituţie la conservarea şi restaurarea unor monumentelor din rezervaţia istorică a oraşului.

Iconostasele de la Curtea de Argeş şi Tiur restaurate în cadrul Laboratorului de conservare-restaurare din C.N.M. „ASTRA” – Sibiu

Iconostases from Curtea de Arges and Tiur restored at the Conservation-Restoration Lab from the National Complex “ASTRA” Museum- Sibiu

Cursurile pentru meşteri dulgheri şi pietrari organizate de GTZ – Sibiu
în colaborare cu Departamentul Zonal de Conservare-Restaurare din C.N.M. „ASTRA” – Sibiu
Training courses for carpenters and stone masons organized by G.T.Z.- Sibiu in collaboration with the
Zonal Department of Conservation-Restoration- National Complex “ASTRA” Museum, Sibiu

Şi în domeniul conservării bunurilor arheologice laboratoarele noastre au contribuit cu succes la conservarea materialului arheologic rezultat din săpăturile efectuate în zona istorică a oraşelor: Sibiu, Hunedoara, Orăştie şi Miercurea Sibiului colaborând cu specialiştii arheologi din Muzeul Brukenthal şi Universitatea Lucian Blaga, Facultatea de Istorie şi Patrimoniu „Nicolae Lupu”.

O altă realizare remarcabilă o reprezintă organizarea celei mai importante biblioteci documentare, în domeniul conservării-restaurării, din România, în cadrul Centrului de pregătire a restauratorilor. La realizarea acestui proiect au contribuit multe instituţii de specialitate din ţară şi străinătate, prin donaţii de carte şi material documentar. Biblioteca, deţine sute de volume şi stă la dispoziţia studenţilor şi specialiştilor din România atât prin intermediul cursurilor de specializare organizate de Centru pentru pregătirea restauratorilor cât şi prin recenziile publicaţiilor.

Programul de parteneriat dintre Muzeu și Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu, prin care cei mai valoroși specialiști ai Departamentului de conservare-restaurare sunt asociați la pregătirea noilor generații de restauratori se constituie într-o sursă inepuizabilă de selecție în vederea angajării celor mai buni studenți care se remarcă în cursul studiilor practice de pregătire în activitatea de conservare-restaurare.

Expoziție de restaurare a obiectelor realizate de către studenții Universității „Lucian Blaga” – Sibiu
Restoration exhibition with artifacts restored by the undergraduates from “Lucian Blaga” University, Sibiu.

CONSERVATION AND RESTORATION OF “ASTRA” MUSEUM’S PATRIMONY DURING 1905- 2005 ACCOMPLISHMENTS IN ACCORDANCE WITH EUROPEAN STANDARDS

-Abstract-

This work is structured in five chapters, presenting the chronological development of the conservation activity of “ASTRA” Museum’s patrimony

Chapter I. The importance of the conservation- restoration activity in the development of “ASTRA” National Complex Museum from Sibiu evoke the most important stages and also the personalities that contributed to the development of the institution, museum’s collections and to the conservation and restoration of the patrimony.

Chapter II. The development of conservation- restoration activity in connection to the needs of the institution; it emphasize the causes that determined the development and the diversity of restoration domain in accordance to the development and reorganization of the institution.

Chapter III. Training center for conservators and restorators justify the permanent necessity of scientific training of the conservators and restorators in order to reach the European standards in this field.

Chapter IV. Conservation- Restoration Department from “ASTRA” National Complex Museum reflects the functional structure of nowadays conservation- restoration services, and its compatibility with other structures from other European museums.

Chapter V. Scientific research, domain manifestations, and national and international collaboration refers to the study of the entire team of conservators, restorators and researchers in order to realize modern and ecological materials, substances and techniques for the conservation of the patrimony, it also refers to the collaboration with research institutions, universities, laboratories, training programs for the young restorators, participation to scientific sessions and important achievements in conservation and restoration of the cultural assets.

Note:

¹ Octavian C. Tăslăuanu, *Raport cetit în ședința Comitetului Central din 10 martie 1910*, În: Arhivele Naționale Sibiu

² Mihai Sofronie, *Muzeul ASTREI (1905-1950)*. În: Muzeul Brukenthal, Studii și comunicări, vol.13, Sibiu, 1967

³ Ibidem

⁴ Mihai Sofronie, *Muzeul ASTREI (1905-1950)*. În: Muzeul Brukenthal, Studii și comunicări, 13, Sibiu, 1967

⁵ *Raport de activitate a Muzeului Brukenthal, 1959, A III 2 și Arhivă personal Muzeul Brukenthal, 1949-1959*

⁶ Paul Niedermaier, *Proiectul de sistematizare a Muzeului din Dumbrava Sibiului*, În: Cibinium, 1966; Corneliu Neagu, Corneliu Bucur, *Probleme și studii privind metodologia reconstrucției și restaurării monumentelor în cadrul M.C.P.T.*, În: Cibinium, 1974-1978

⁷ Constantin Popa, *Sesiunea consiliului științific al Muzeului Tehnicii Populare*, În: Cibinium, 1969-1973